

Visselblåsarfunktion

Botkyrka kommun

Oktober 2023

Lisa Löfgren, Specialist

Rebecka Hansson, Certifierad kommunal revisor

Innehållsförteckning

Sammanfattning	2
Inledning	4
Introduktion	6
lakttagelser och bedömningar	9
Revisionell bedömning	16

Sammanfattning

Arbetet med att förebygga, upptäcka och hantera korruption, oegentligheter och allvarliga missförhållanden innefattar många åtgärder. En väl fungerande utredningsfunktion/visselblåsarsystem ("visselblåsarfunktion") är en viktig del i det arbetet.

Den 29 september 2021 fattade Riksdagen beslut om att anta en ny lag, Lagen om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden vilken trädde i kraft den 17 december 2021. Den nya lagen bygger på ett tvingande EU-direktiv och innehåller bland annat krav på inrättande av särskilt utformade visselblåsarfunktioner och förfaranden. Kraven i lagen omfattar även kommuner och regioner där en visselblåsarfunktion skall finnas på plats sedan den 17 juli 2022.

De förtroendevalda revisorerna i Botkyrka kommun har utifrån risk och väsentlighet beslutat att genomföra en granskning av kommunens visselblåsarfunktion.

Syftet med granskningen är att bedöma om kommunstyrelsen säkerställt en ändamålsenlig visselblåsarfunktion i enlighet med gällande lag. Sammantaget är vår bedömning att kommunstyrelsen **delvis** säkerställt en ändamålsenlig visselblåsarfunktion i enlighet med gällande lag.

Bedömningar mot revisionsfrågor

Nedan ses bedömning för varje revisionsfråga. För fullständiga bedömningar se respektive revisionsfråga i rapporten.

Revisionsfrågor	Bedömning
1. Har kommunstyrelsen fattat beslut om att införa en visselblåsarfunktion i så god tid att den fanns på plats när krav om visselblåsarfunktion trädde i kraft?	Uppfyllt
2. Uppfyller kommunens visselblåsarfunktion kraven enligt visselblåsarlagen?	Ej uppfyllt
3. Finns information om visselblåsarfunktionen lättillgänglig för personalen?	Uppfyllt
4. Har informationsinsatser genomförts för att göra personalen medveten om visselblåsarfunktionen?	Uppfyllt
5. Följer kommunstyrelsen upp att visselblåsarfunktionen fungerar, hanteras på avsett sätt och är känd i organisationen?	Delvis uppfyllt
6. Hanteras ärenden i visselblåsarfunktionen på ett adekvat sätt?	Uppfyllt

Rekommendationer

Utifrån genomförd granskning rekommenderar vi kommunstyrelsen att

- Tillse att sidorna på intranätet och den externa hemsidan där länk till den externa inrapporteringskanalen återfinns kompletteras med information rörande möjlighet för rapporterande person att begära fysiskt möte.
- Komplettera både intranätet, hemsidan och *Riktlinjer för visseblåsarfunktionen* med information om hur rapportering ska göras till behöriga myndigheter via de externa inrapporteringskanalerna och, i tillämpliga fall, till EU:s institutioner, organ eller byråer. Detta för att personer som av någon anledning inte vill vända sig till kommunens visseblåsarfunktion ska veta var man kan vända sig.
- Tillse att det i samband med inrapportering framgår information om repressalieförbud, efterforskningsförbud och sekretesskydd samt att det i kommunens riktlinjer framgår att detta är skydd som tillhandahålls enligt visseblåsarlagen. Vidare bör kommunen se över skrivelser rörande anonymitetsskydd på den externa hemsidan för att säkerställa att skrivelserna ligger i linje med vad som beskrivs i Offentlighets- och sekretesslagen då visseblåsarlagen inte berör anonymitetsskydd.
- På den sida på intranätet där länk till den externa inrapporteringskanalen ligger även länka till *Riktlinjer för visseblåsarfunktionen* så att medarbetare på ett enkelt sätt kan få ytterligare information gällande visseblåsarfunktionen. Kommunen kan även överväga att utveckla informationen på intranätet för att ligga i linje med information som återfinns på den externa hemsidan.
- Tillse att skrivelser kring vilka rapporterande personer som hänvisas till intranätet överensstämmer med vilka som de facto har tillgång till intranätet.
- Ta fram en intern rutinbeskrivning som tydligare beskriver hur utredningar ska genomföras, när en extern utredning bör tillsättas samt hur en eventuell jävsproblematik hanteras.
- Formalisera och implementera en process för uppföljning av att visseblåsarfunktionen fungerar, hanteras på avsett sätt samt är känd i organisationen.

Inledning

Bakgrund

Arbetet med att förebygga, upptäcka och hantera korruption, oegentligheter och allvarliga missförhållanden innefattar många åtgärder. En väl fungerande utredningsfunktion/visselblåsarssystem ("visselblåsarfunktion") är en viktig del i det arbetet.

Den 29 september 2021 fattade Riksdagen beslut om att anta en ny lag, Lagen om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden vilken trädde i kraft den 17 december 2021. Den nya lagen bygger på ett tvingande EU-direktiv och innehåller bland annat krav på inrättande av särskilt utformade visselblåsarfunktioner och förfaranden. Kraven i lagen omfattar även kommuner och regioner där en visselblåsarfunktion skall finnas på plats sedan den 17 juli 2022.

Lagen medger att en visselblåsarfunktion även kan involvera en extern part som utför delar av visselblåsarfunktionen. En visselblåsarfunktion i en kommun kan även delas med t.ex. kommunala bolag.

Avsaknaden av en ändamålsenlig visselblåsarfunktion medför en risk att lagens krav inte efterlevs men även en risk att kommunens förebyggande arbete mot oegentligheter inte blir adekvat, vilket i sin tur kan resultera i såväl förtroendeskada som ekonomiska skador. Därför är det även av stor vikt att funktionen är väl känd i organisationen och att potentiella användare känner förtroende för funktionen.

De förtroendevalda revisorerna har utifrån en bedömning av risk och väsentlighet beslutat att genomföra en granskning av kommunens nuvarande visselblåsarfunktion.

Syfte och revisionsfrågor

Syftet med granskningen är att bedöma om kommunstyrelsen säkerställt en ändamålsenlig visselblåsarfunktion i enlighet med gällande lag.

Granskningens syfte besvaras genom följande revisionsfrågor;

- Har kommunstyrelsen fattat beslut om att införa en visselblåsarfunktion i så god tid att den fanns på plats när krav om visselblåsarfunktion trädde i kraft?
- Uppfyller kommunens visselblåsarfunktion kraven enligt visselblåsarlagen?
- Finns information om visselblåsarfunktionen lättillgänglig för personalen?
- Har informationsinsatser genomförts för att göra personalen medveten om visselblåsarfunktionen?
- Följer kommunstyrelsen upp att visselblåsarfunktionen fungerar, hanteras på avsett sätt och är känd i organisationen?
- Hanteras ärenden i visselblåsarfunktionen på ett adekvat sätt?

Revisionskriterier

- Kommunallag 6:6
- Lag (2021:890) om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden ("visselblåsarlagen")

Avgränsning

Granskningen avgränsas till att avse kommunstyrelsen som revisionsobjekt. Eventuella visselblåsarfunktioner i kommunala bolag omfattas ej.

Metod

Granskningen genomförs genom intervju med ansvariga tjänstepersoner för kommunens visselblåsarfunktion, insamling och genomgång av relevanta policys, riktlinjer och andra adekvata styrdokument. Granskningen omfattar även genomgång av systemlösning och information på kommunens hemsida och intranät samt stickprovsvis genomgång av ärendehantering.

Rapporten har varit föremål för sakgranskning av de intervjuade.

Introduktion

Visselblåsarfunktion

Att ha en visselblåsarfunktion är en viktig del i en organisations arbete med att förebygga oegentligheter. Det vi kan se när vi undersöker frågan kring hur oegentligheter upptäcks i organisationer är att det inte främst upptäcks genom interna kontrollmekanismer utan via tips från visselblåsare och detta stämmer även överens med vad IMM, Institutet mot mutor, noterar i sina undersökningar.

Visselblåsarlagen

Lag (2021:890) om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden ("visselblåsarlagen") trädde i kraft i december 2021 och har som syfte att en bred krets av personer ska kunna rapportera om oegentligheter samt, när de gör detta, skyddas mot repressalier. Lagen ställer krav på att samtliga offentliga verksamheter skulle ha en intern rapporteringskanal på plats den 17 juli 2022.

En rapporterande person är en person som i ett arbetsrelaterat sammanhang fått del av eller inhämtat information om missförhållanden och rapporterar den. Med ett arbetsrelaterat sammanhang menas en persons nuvarande eller tidigare arbete inom en verksamhet och där personen har fått information om överträdelser. Utöver anställda, arbetstagare och inhyrd personal ska bland andra volontärer, praktikanter, konsulter och personer som utför arbete under en verksamhets kontroll ingå i den skyddade personkretsen.

Rapporterande personer skall kunna larma om missförhållanden både i en intern rapporteringskanal (såsom Botkyrka kommuns visselblåsarfunktion) och till särskilt utsedda myndigheter (extern rapporteringskanal).

Utöver att den rapporterande personen skyddas mot repressalier gäller även tystnadsplikt och sekretess kring den rapporterande personens identitet. Sekretessen inom offentlig sektor behandlas i offentlighets- och sekretesslagen vilken har uppdaterats i och med införandet av visselblåsarlagen.

Lagen ställer även vissa krav på utformningen av visselblåsarfunktionen och de som mottager de rapporterade uppgifterna. Lagen kräver att visselblåsarfunktionen ska möjliggöra rapportering skriftligen, muntligen samt rapportering via ett fysiskt möte. Vad gäller mottagargruppen ska den bestå av personer som är självständiga och oberoende i sin roll vilket innebär att mottagarpersonerna ska ha mandat att självständigt hantera de ärenden som inkommer genom visselblåsarfunktionen. Vidare har den rapporterande personen enligt lagen rätt till återkoppling i skälig utsträckning om åtgärder som har vidtagits till följd av rapporteringen inom 3 månader. Det måste även ges en bekräftelse på att rapporten mottagits inom 7 dagar.

Det finns även i lagen beskrivet att verksamhetsutövaren (i detta fall Botkyrka kommun) har en skyldighet att informera anställda om

- hur rapportering ska göras via de interna rapporteringskanalerna,
- hur rapportering ska göras till behöriga myndigheter via de externa rapporteringskanalerna och, i tillämpliga fall, till EU:s institutioner, organ eller byråer, och
- meddelarfrihet och anskaffarfrihet och, i verksamheter där det är aktuellt, om efterforskningsförbud och repressalieförbud.

Då en visselblåsarfunktion ofta kan innebära att känslig information såsom personuppgifter lagras innehåller även lagen bestämmelser kring lagring av personuppgifter. Personuppgifter som uppenbart inte är relevanta för handläggningen av en viss rapport får inte samlas in och ska raderas snarast möjligt om de har samlats in. Personuppgifter som förekommer i en inkommen rapport får lagras i upp till två år efter att ärendet avslutas.

Mottagna dokument

Botkyrka kommuns riktlinje för visselblåsarfunktion

Botkyrka kommun har tagit fram *Riktlinjer för visselblåsarfunktionen* ("riktlinjen") som gäller för samtliga nämnder, förvaltningar och bolag. Riktlinjen syftar till att tydliggöra vilka regler som gäller och vad som förväntas av anställda.

Anställda ska vända sig till närmaste chef eller någon från ledningen om det inträffat någonting och därför ska inte visselblåsarfunktionen ses som en ersättning, utan som ett komplement. Visselblåsarfunktionen ska användas för att rapportera om allvarliga missförhållanden, exempelvis vid brott mot svensk eller EU-lagstiftning samt sådant som är av allmänhetens intresse.

Det framgår av riktlinjen att visselblåsarlagen endast gäller för medarbetare, men då kommunen har valt att lägga funktionen på sin externa hemsida innebär detta att även allmänheten och förtroendevalda har möjlighet att rapportera. I de senare fallen omfattas de rapporterade personerna inte av lagens skydd gällande sekretess och repressalier, varför dessa själva måste värna om sin anonymitet.

Botkyrka kommun har en extern inrapporteringskanal som gör den första bedömningen, detta för att anställda anonymt ska kunna uppmärksamma allvarliga missförhållanden. I och med att visselblåsarsystemet ligger hos en extern part är det omöjligt att göra efterforskningar på uppgiftslämnarens identitet. Efter att den externa inrapporteringskanalen tagit emot och gjort en första bedömning tar en samordnare från visselblåsarfunktionen över.

Utöver handlägningsprocessen beskriver riktlinjen även vilken information som delges uppgiftslämnare för att denne ska kunna skydda sig tekniskt såsom risken att använda arbetsplatsens nätverk samt hur man hanterar datalagring och diarieföring.

Implementering av visselblåsarfunktion

Kommunledningsförvaltningen i Botkyrka kommun skrev ett förslag till kommunstyrelsen rörande implementering av visselblåsarfunktionen. Av tjänsteskrivelsen rörande beslutsförslaget framgår att Utskottet Botkyrka som organisation på uppdrag av Kommunledningsförvaltningen utredde på vilket sätt kommunen kunde inrätta en visselblåsarfunktion.

I tjänsteskrivelsen föreslogs att visselblåsarfunktionen organisatoriskt skulle tillhöra avdelningen för Trygghet och säkerhet samt att funktionen skulle bestå av följande organisatoriska delar:

- en kommunikationslösning till exempel i form av ett särskilt webbformulär.
- en mottagarfunktion som sorterar de anmälningar som kommer in.
- en utredningsfunktion för de anmälningar som gäller korruption eller oegentligheter.

Kommunstyrelsen godkände och fastställde förslaget från och med den 1 april 2022.

Genomförda intervjuer

Under granskningen har en intervjuer hållits med Trygghet- och säkerhetsdirektören, Enhetschefen samt en samordnare på Botkyrka kommun den 14 juni 2023. Vidare har en uppföljande intervju rörande ärendehantering hållits med Trygghet- och säkerhetsdirektören samt ytterligare en samordnare den 25 augusti 2023. Nämnade intervjupersoner kommer att hänvisas till löpande i rapporten som "de intervjuade".

Granskningsresultat

1. Har kommunstyrelsen fattat beslut om att införa en visselblåsarfunktion i så god tid att den fanns på plats när krav om visselblåsarfunktion trädde i kraft?

lakttagelser

Kommunstyrelsen fattade den 9 september 2021 beslut om att godkänna förslag och fastställa organisationen för visselblåsarfunktionen från och med 1 april 2022. De intervjuade har inte kunnat ange exakt vilket datum systemet implementerades men har angivit att detta skedde innan lagen trädde i kraft, i juni 2022. Enligt uppgift från de intervjuade var startdatumet för avtalet med underleverantören som driftar Botkyrkas visselblåsarfunktion 1 maj 2022, och information gällande visselblåsarfunktion inklusive länk till utbildningsmaterial skickades ut till samtliga kommunanställda 1 juli 2022.

Bedömning

Vår samlade bedömning är att beslutet att införa en visselblåsarfunktion har skett i så god tid att den fanns på plats när krav om visselblåsarfunktion trädde i kraft.

2. Uppfyller kommunens visselblåsarfunktion kraven enligt visselblåsarlagen?

lakttagelser

Botkyrka kommun har upprättat ett styrdokument med riktlinjer för visselblåsarfunktionen. Dokumentet inleds med att beskriva vad visselblåsning handlar om och hur Botkyrka kommun har ett visselblåsarssystem för att kunna rapportera allvarliga missförhållanden. Riktlinjen beskriver vidare lagstiftningen i korthet inklusive vad som menas med allmänintresse.

Det beskrivs även att visselblåsarssystemet ligger hos en extern part för att omöjliggöra efterforskning av uppgiftslämnarens identitet. Det framgår också att det inte är möjligt att identifiera den som står bakom en anmälan vilket gör det omöjligt att verifiera om personen är anställd inom Botkyrka kommun eller ej.

Riktlinjen anger vidare att den externa inrapporteringskanalen används för en första bedömning, och att ärenden vilka har bedömts som kvalificerade visselblåsarärenden utreds av en oberoendefunktion. I riktlinjerna återfinns också mer detaljerad information rörande handläggning av inkomna ärenden, inklusive tidsrymd för återrapportering till visselblåsare samt att sekretess råder gällande den rapportande personens identitet (med undantag för om ett ärende resulterar i en brottsutredning då en uppgiftslämnare kan komma att kallas som vittne).

Riktlinjen innehåller också skrivelser rörande repressalieförbud där det framgår att Botkyrka kommun har nolltolerans mot åtgärder ämnade att straffa någon som påtalat missförhållanden så länge agerandet har skett i god tro.

Riktlinjen återfinns på intranätet samt under sidan "Styrande dokument" på Botkyrka kommuns hemsida.

Enligt de intervjuade fungerar visselblåsarfunktionen på det sätt som beskrivs i riktlinjen. Initialt återfanns länk till den externa leverantörens rapporteringssida enbart på intranätet, men från 1 april 2023 har man valt att publicera den även på kommunens externa hemsida så att medborgarna i kommunen också kommer åt den.

Enligt de intervjuade ansvarar den externa leverantören för det initiala mottagandet och bedömningen i enlighet med vad som beskrivs i riktlinjen, varpå bedömningen sedan skickas vidare till en intern funktion inom kommunen bestående av tre samordnare. Om något tips skulle beröra en av samordnarna kommer denne inte vara involverad i hanteringen enligt de intervjuade. Utöver de tre samordnarna ingår även kommunens säkerhetsdirektör i visselblåsarfunktionen.

På rapporteringssidan återfinns telefonnummer för muntlig rapportering, och utöver detta finns även ett telefonnummer tillhörande Botkyrka kommuns kontaktcenter publicerat på den externa hemsidan. Systemet möjliggör även för anonym kommunikation med visselblåsaren.

I det fall man ringer numret som återfinns på rapporteringssidan hanteras samtalet av den externa leverantören, i det fall man vänder sig till kontaktcenter hanterar samordnarna ärendet.

Enligt de intervjuade har politiker, medarbetare i förvaltningarna och facket genom muntliga redovisningar erhållit information om att man ska kunna rapportera skriftligen, muntligen eller vid fysiskt möte. Vidare har de intervjuade angivit att man har fört resonemang rörande att inte hänvisa till myndigheter med risk för att en sådan lista inte skulle vara uttömmande. Enligt de intervjuade kommer en rapporterande person dock alltid hänvisas i rätt riktning för vidare hjälp av samordnarna.

Bedömning

Baserat på intervjuer och tillhandahållen dokumentation har det identifierats ett antal punkter där utformandet av Botkyrkas visselblåsarfunktion inte är i linje med bestämmelserna i visselblåsarlagen.

Enligt visselblåsarlagen ska verksamhetsutövaren utforma sina interna rapporteringskanaler och förfaranden för rapportering och uppföljning så att den rapporterande personen bland annat kan *"rapportera både skriftligt och muntligt och, om så begärs, vid ett fysiskt möte inom en skälig tid."*

Även om det via muntliga redovisningar har framgått att man enligt lagen ska kunna slå larm genom ett fysiskt möte kan konstateras att det inte via visselblåsarfunktionen framgår på vilket sätt en rapporterande person kan begära ett fysiskt möte.

I visselblåsarlagen framgår vidare att information till anställda ska ges gällande

1. *hur rapportering ska göras via de interna rapporteringskanalerna,*
2. *hur rapportering ska göras till behöriga myndigheter via de externa rapporteringskanalerna och, i tillämpliga fall, till EU:s institutioner, organ eller byråer, och*
3. *meddelarfrihet och anskaffarfrihet och, i verksamheter där det är aktuellt, om efterforskningsförbud och repressalieförbud.*

I riktlinjen, intranät och den externa hemsidan framgår hur rapportering ska göras i de interna kanalerna (dock ej fysiskt möte) men kring övriga punkter anser vi att det saknas information.

Det finns inte hänvisning till vilka externa rapporteringskanaler man som rapporterande person kan vända sig till.

Vidare konstateras att även om det i kommunens riktlinjer återfinns information om repressalieförbud och att man inte kan efterforska en rapporterande persons identitet på grund av systemets utformning återfinns ingen tydlig information gällande detta varken på sidorna på intranätet eller den externa hemsidan där visselblåsarfunktionen beskrivs och länk till den externa rapporteringssidan återfinns. På kommunens hemsida där finns enbart en hänvisning till anonymitetsskydd då det anges att kommuninvånare inte omfattas av detta.

Vad gäller repressalieförbud anges enbart i riktlinjen att "Botkyrka kommun tillämpar ett totalt repressalieförbud", det framgår inte att detta är något som visselblåsarlagen ger skydd kring.

Med anledning av ovan anses inte Botkyrka kommuns visselblåsarfunktion ge tydlig information om hur rapportering kan ske genom fysiskt möte, hur rapportering ska göras till berörda myndigheter via de externa rapporteringskanalerna samt efterforsknings- och repressalieförbud.

Vår samlade bedömning är att visselblåsarfunktionen inte uppfyller kraven i den nya visselblåsarlagen.

3. Finns information om visselblåsarfunktionen lättillgänglig för personalen?

lakttagelser

Länk till den externa rapporteringssidan samt viss information om visselblåsarfunktionen finns tillgänglig på Botkyrka kommuns intranät vilket gör att samtliga anställda kommer

åt den. Där beskrivs att visselblåsarsystemet finns till för allvarliga missförhållanden och att alla anmälningar kommer att behandlas.

Information om visselblåsarfunktionen samt länk till rapporteringssidan finns också tillgänglig på den externa hemsidan vilket medför att även personer som för närvarande inte är anställda vid Botkyrka kommun kan ta del av informationen och har möjlighet att komma åt rapporteringssidan. Informationen som återfinns på kommunens externa hemsida är på en mer detaljerad nivå än den som återfinns på intranätet, och beskriver bland annat vad som menas med allmänintresse, hur kommunen hanterar inkomna anmälningar genom sin externt upphandlade leverantör samt hur ärenden vilka inte bedöms som visselblåsningar hanteras.

På den externa rapporteringssidan vilken man kommer till om man klickar på rapporteringslänken via hemsidan och intranätet hänvisas till organisationens (i detta fall kommunens) riktlinjer för mer detaljerad information. Riktlinjen återfinns ej i direkt anslutning till visselblåsarfunktionen på kommunens intranät eller den externa hemsidan, men återfinns under sidan "Styrande dokument".

Bedömning

Vår samlade bedömning är att informationen om visselblåsarfunktionen finns lättillgänglig. Den riktlinje som ger mer information om hur funktionen är uppbyggd finns dock inte länkad till på intranätet eller kommunens externa hemsida där information om visselblåsarfunktionen återfinns och informationen på kommunens intranät skulle kunna utvecklas för att ligga i linje med den som återfinns på den externa hemsidan.

4. Har informationsinsatser genomförts för att göra personalen medveten om visselblåsarfunktionen?

Iakttagelser

Enligt information från de intervjuade genomfördes utbildningsinsatser i form av en e-learning som skickades ut via mail till samtliga anställda i kommunen 1 juli 2022. Enligt de intervjuade skickades även ett flödesschema ut som förklarade hur rapportering praktiskt går till, samt information om visselblåsarlagen inklusive skydd mot repressalier.

Enligt de intervjuade publicerades information om visselblåsarfunktionen även på intranätet samt att förvaltningsledning och kommunledning blev informerade.

En länk till den externa leverantörens webbkurs om visselblåsarsystemet finns även publicerad på kommunens intranät.

Bedömning

Vår samlade bedömning är att informationsinsatser har genomförts för att göra personalen medveten om visselblåsarfunktionen. Det har genomförts en utbildning samt praktisk information om visselblåsarfunktionen har skickats ut.

5. Följer kommunstyrelsen upp att visselblåsarfunktionen fungerar, hanteras på avsett sätt och är känd i organisationen?

Iakttagelser

I kommunens riktlinjer anges att regelbundna utvärderingar görs av hur kanalen används, om berörda personer känner till kanalen, om typen av ärenden stämmer överens med systemets syfte och om rutinerna kring hanteringen fungerar som det är tänkt.

Enligt de intervjuade sker detta delvis genom uppföljningsmöten, workshops och utbildningar med den externa leverantören. De intervjuade anger att det inte har genomförts att någon mätning rörande kännedom om visselblåsarfunktionen men att de bedömer att den är känd i organisationen. Vidare anger de intervjuade att det alltid behövs pratas om visselblåsarfunktionen mer.

De intervjuade har angivit att man efter införandet av visselblåsarfunktionen har märkt att vissa förvaltningsförekommer i högre utsträckning vad gäller inrapporterade ärenden varpå man har genomfört uppföljningar inom dessa förvaltningsförekommer för att prata om vad som är HR-ärenden respektive visselblåsarärenden.

Enligt de intervjuade är rutiner kring visselblåsarfunktionen under uppbyggnad, och inom ramen för dessa finns det med information rörande att statistik årligen ska redovisas till Kommunstyrelsen. Enligt de intervjuade har man nyligen redovisat statistik för perioden 1 juli 2022 - 1 juli 2023.

Bedömning

Vår samlade bedömning är att kommunstyrelsen delvis följer upp att visselblåsarfunktionen fungerar, hanteras på avsett sätt och är känd i organisationen. Arbete kan förbättras genom att förtydligas och formaliseras för att säkerställa att det ligger i linje med vad som beskrivs i riktlinjen.

6. Hanteras ärenden i visselblåsarfunktionen på ett adekvat sätt?

Iakttagelser

Det går att lämna tips både muntligen och skriftligen till visselblåsarfunktionen. Bedömningar görs initialt av den externa leverantören som tillhandahåller rapporteringssystemet, då den externa leverantören ansvarar för mottagandet av tipset

innan en samordnare från visselblåsarfunktionen tar över. Om ett tips handlar om någon av personerna från visselblåsarfunktionen förklarar de intervjuade att de avsäger sig tipset.

I de fall någon ringer numret som återfinns på den externa rapporterinssidan för att lämna ett tips hanteras samtalet av den externa leverantören och i de fall en tipsare vänder sig till kontaktcenter hanterar en samordnare ärendet.

Den externa leverantören sköter enligt de intervjuade den automatiska, initiala återkopplingen med visselblåsaren, medan kommunens visselblåsarfunktion i form av de tre samordnarna sköter resterande återkoppling med visselblåsaren, inklusive eventuella följdfrågor.

Efter att samordnarna har gått igenom ärendet fattar säkerhetsdirektören beslut kring hur ärendet ska hanteras inklusive huruvida en extern eller intern utredning ska tillsättas samt vilka som då ska ingå i en intern utredningsgrupp.

De intervjuade har angivit att samtliga ärenden diarieförs, inklusive de som inte har bedömts som visselblåsarärenden, vilket sker när ett ärende är avslutat. Den externa leverantören gallrar information i systemet, dock raderar inte kommunen något som har inkommit till kommunen.

Enligt de intervjuade hade det inkommit 42 ärenden till visselblåsarfunktionen från den 1 juli 2022 till den 22 juni 2023. Utav dessa hade 21 ärenden tagits vidare till utredning i enlighet med visselblåsarprocessen.

Ett stickprov om åtta ärenden valdes ut för att granska hanteringen av ärenden. Stickprovet bestod av sju ärenden vilka har bedömts som visselblåsartips och ett ärende vilket inte bedömdes vara ett visselblåsartips.

Samtliga av de åtta utvalda ärendena hade inkommit via den externa rapporteringssidan, inklusive det tips som inte bedömdes vara ett visselblåsartips. Vidare hade samtliga ärenden initialt bedömts av den externa leverantören och därefter av en av samordnarna. Efter detta var nästa steg att bestämma hur ärendet ska tas vidare, exempelvis att en samordnare från visselblåsarfunktionen gått igenom inkommen information innan ärendet lämnades över till relevant avdelning.

Det första ärendet utifrån stickprovet avsåg felaktig kompensation. Det bedömdes som ett visselblåsartips då det gällde skattepengar vilket ansågs ligga i allmänhetens intresse samt att det även misstänktes bryta mot interna policys. I det fallet fanns redan en pågående utredning hos en avdelning varpå ärendet lämnades över dit. Tipsaren fick återkoppling via rapporteringssidan att ärendet var under utredning.

Det andra ärendet handlade om bristfälligt agerande av personer i ledande ställning inom en verksamhet. Ärendet bedömdes som ett visselblåsartips eftersom det kunde innebära risker för de som var föremål för verksamheten och det eventuellt var återkommande eller strukturerat. Det gjordes en vidare utredning och dialog hölls med

berörd förvaltning. Förvaltningen återkopplade vidtagna åtgärder till visselblåsarfunktionen.

Det tredje ärendet avsåg misstänkt jäv vid rekrytering och bedömdes som ett visselblåsartips eftersom ärendet involverade personer i ledande ställning och det skulle kunna leda till korruption. Det hölls en dialog med HR-chefen och berörd förvaltning. Vidare kontrollerades rekryteringen och därefter återkopplade HR och förvaltningens verksamhetschef till visselblåsarfunktionen.

Det fjärde ärendet avsåg särbehandling som getts till en verksamhet. Ärendet bedömdes som ett visselblåsartips eftersom det rörde en betydande ekonomisk summa. Det gjordes en extern utredning för en juridisk bedömning, utöver det genomförde samordnarna en utredning tillsammans med controller/budgetstrateg i kommunen.

Det femte ärendet från stickprovet avsåg vänskapsrelationer mellan personer i ledande ställning. Ärendet bedömdes som ett visselblåsartips eftersom det misstänktes ha hänt vid upprepade tillfällen och ansågs vara av allmänt intresse. Det hölls ett möte med HR-chefen och förvaltningsdirektören. Förvaltningen utredde rekryteringen för att utröna om det rörde sig om jäv och därefter återkopplade de till visselblåsarfunktionen.

Det sjätte ärendet avsåg misstänkta oegentligheter kring en upphandling. Det bedömdes som ett visselblåsartips bl.a. då det misstänktes ha skett systematiskt. Nästa steg var en utredning som gjordes tillsammans med HR. Uppföljningen som gjordes var en rapport som innehöll rekommendationer och en åtgärdsplan.

Det sjunde ärendet utifrån stickprovet som bedömdes som ett visselblåsartips avsåg diskriminering vid lönesättning. Det bedömdes att det kunde finnas en systematik som innebär ett allmänt intresse. Nästa steg var ett samtal med förvaltningsdirektören samt en utredning tillsammans med HR där de utredde eventuella löneskillnader och kollade igenom anställningshandlingar.

Det åttonde ärendet från stickprovet bedömdes inte som ett visselblåsartips och anledningen var att ärendet ansågs beröra en enskild medarbetare vilket inte faller inom allmänhetens intresse.

Bedömning

Vår samlade bedömning är att kommunstyrelsen hanterar samtliga ärenden på ett adekvat sätt. Det finns ett externt system som tar emot ärenden och där görs en initial bedömning innan det går vidare till visselblåsarfunktionen och en samordnare gör en bedömning.

Revisionell bedömning

Botkyrka kommun har sedan juni 2022 en visselblåsarfunktion för kommunen. De förtroendevalda revisorerna i Botkyrka kommun har utifrån risk och väsentlighet beslutat att genomföra en granskning av kommunens visselblåsarfunktion.

Syftet med granskningen har varit att bedöma om kommunstyrelsen säkerställt en ändamålsenlig visselblåsarfunktion i enlighet med gällande lag.

Sammantaget är vår bedömning att kommunstyrelsen **delvis** säkerställt en ändamålsenlig visselblåsarfunktion i enlighet med gällande lag.

2023-10-02

Rebecka Hansson
Uppdragsledare

Lisa Löfgren
Projektledare

Denna rapport har upprättats av Öhrlings PricewaterhouseCoopers AB (org nr 556029-6740) (PwC) på uppdrag av revisorerna i Botkyrka kommun enligt de villkor och under de förutsättningar som framgår av projektplan från februari 2023. PwC ansvarar inte utan särskilt åtagande, gentemot annan som tar del av och förlitar sig på hela eller delar av denna rapport.